

PARTICULARITĂȚI ALE MODALITĂȚILOR DE REDARE ÎN ORTOGRAFIE A UNITĂȚILOR CONSONANTICE COMPUSE ÎN LIMBILE ROMÂNĂ ȘI ENGLEZĂ

Alexei CHIRDEACHIN

Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova

The given article is dedicated to the examination of spelling ways of compound consonantal units (affricates) in Romanian and English. In Romanian, each compound consonantal unit has only one spelling way submitted to fixed usage rules, unlike English where several spelling ways for each unit are based on etymological orthography principle.

După cum se știe, cea mai mică unitate lineară a limbii este **f o n e m u l**, căruia la nivel scris îi corespunde **g r a f e m u l**. Există trei tipuri de grafeme: **1. s i m p l e** – *a, b, c, d, e, f* etc.; **2. c u s e m n e d i a c r i t i c e** – *ă, â, î, ș, ț, ö, ü* etc.; **3. c o m p o s e** – *ch, gh, sh, th, sch* etc.

Ortografia oricărei limbi este bazată pe unul dintre cele trei principii: **1. F o n e m i c** – ortografia corespunde totalmente pronunției, de exemplu, rom. *copac* /ko'pak/, *tac* /tak/, *cal* /kal/ etc. Pe atare principiu sunt bazate toate limbile romanice (cu excepția celei franceze), belarusă și altele; **2. M o r f e m i c** – presupune scrierea la fel a morfemelor, indiferent de pronunția lor pozițională, de exemplu, rus. *надрезать* /nad'rezat'/ și *надрисать* /nat'ri'sat'/. Ortografia limbilor germană, polonă, rusă și a altora reflectă acest principiu. **3. E t i m o l o g i c** – ortografia limbii reprezintă pronunția acesteia la una dintre etapele precedente ale dezvoltării ei istorice. Principiul în cauză stă la baza ortografiei engleze și franceze, de exemplu, engl. *but* /bʌt/, *right* /rait/, *high* /hai/, *through* /θru:/; fr. *temps* /tã/, *Renault* /rãno/, *Peugeot* /pøʒø/, *automne* /ãtãn/, *aux* /o/ etc. Ortografia română este bazată pe principiul **fonetic**, pe când cea engleză – pe cel **etimologic**.

Unitatea consonantică compusă prepalatală (palato-alveolară) surdă (în continuare UCCPPA_{srd}) [1], reprezentată prin africata /tʃ/, în română este redată în ortografie prin grafema **c** înainte de **e, i**: *cea, ceai, ceaun, ceată, cel, cer, pace, duce, rețe, tace, cine, ciob, ciot, ciur, ciudat, pričină, măciucă, cinci, bici, briți, deci, zeci, ziți* etc.

În limba engleză, UCCPPA_{srd} este reprezentată ortografic prin următoarele grafeme: **1) c** (inclusiv varianta dublată **cc**): *cello, concerto, cicerone, capriccio, Boccaccio* etc. **2) ch**: *chafe, chaff, chain, chap, chair, chalk, chamber, champion, chance, change, channel, char, cheap, cheese, chess, child, chip, choice, choose, chop, chocolate, chose, chow, chum; urchin, pincher, bachelor, breeches, exchange, wretched; beach, bench, squelch, branch, bunch, attach, botch, bitch, bewitch, coach, crunch, detach, enrich, impeach, inch, launch, lurch, lynch, March, match, patch, fetch, clutch, sandwich, satchel, search, stretch, watch, pitch* etc. **3) t**: *furniture, pasture, future, nature, picture, righteous, question, combustion* (în unele cazuri, în engleza americană se pronunță /tʃ/ unde în cea britanică se rostește /t/: *about you* /ə'bau'tʃju:/). **4) tsch**: *putsch*. **5) cz**: *Czech, czerny*. **6) cs**: *csardas*.

Deci, UCCPPA_{srd} în română se redă printr-un **singur** grafem, iar în cea engleză – prin **șase**. Și dacă în română există o regulă strictă de folosire a grafemului, în engleză nu poate fi reglementat care grafem și în ce cazuri trebuie să fie folosit, ceea ce este condiționat de principiul etimologic al ortografiei ei. Grafemele **tsch, cz** și **cs** sunt împrumutate din limbile germană, polonă și maghiară odată cu cuvintele respective (în română, dacă ortografia numelor proprii rămâne neschimbată, de exemplu, *München, Zürich, Shakespeare, Shaw* etc., cele comune se redau conform regulilor ortografice ale limbii române, de exemplu: *puți* (rom.) – *putsch* (engl.), *ceh* (rom.) – *Czech* (engl.), *ceardaș* (rom.) – *csardas* (engl.) etc. Grafemul **c** înainte de **e, i** în engleză, spre deosebire de română, de asemenea, este împrumutat din italiană odată cu cuvintele respective [2].

Varianta dublată **cc** în engleză redă sunetul /tʃ/ în împrumuturi din italiană (inclusiv nume proprii), pe când în română se citește ca o secvență a două sunete diferite, limita silabică trecând între cele două litere din împrumut, de exemplu: *a accepta* /aktʃep'ta/, *acces* /aktʃes/, *a succeda* /suktʃe'da/, *succes* /suktʃes/, *succesiune* /suktʃesi'ne/ etc.

O atenție deosebită merită faptul că dintre grafemele compuse engleze menționate nici una, în afară de **tsch**, ocurența căreia se atestă în împrumuturi din germană, nu este organizată astfel încât primul component al grafemului să redea elementul oclusiv, iar al doilea – cel fricativ (în germană, UCCPPA_{srd} redată prin grafema **tsch**, a apărut grație contopirii elementelor oclusiv și fricativ).

Unitatea consonantică compusă prepalatală (palato-alveolară) sonoră (în continuare UCCPPA_{son}) [1], reprezentată prin africata /dʒ/, în limba română se redă prin grafema **g** înainte de **e, i**: **geam**, **a geme**, **ger**, **gest**, **gestiune**, **a sugera**, **a congela**, **a drege**, **a merge**, **a curge**, **a frânge**, **a frige**, **a sparge**, **rege**, **gintă**, **giratoriu**, **magiun**, **spargi**, **fagi**, **dragi** etc.

În limba engleză, UCCPPA_{son} are următoarele modalități de redare în ortografie: **1) g: a) înainte de e, i (inclusiv varianta dublată gg): gem, gene, giant, gelatine, general, generate, genial, genius, germ, gesture, gipsy, gist, changes, urgent, imagery, bulging, digest, exaggerate, suffragette, souffragist, siege, large, engage, forge, huge, age, oblige, plunge, voyage, image, shortage, badge, rage, page, pigeon, edge, judgement, lodging, exaggerate, suggest** etc.; **b) înainte de y: gymnastic, bulgy, philology, psychology** etc. **2) j: jabber, Jack, jacket, jam, jar, jaw, jay, join, jail, Jane, jeep, jerk, jingle, jest, job, joke, journal, joy, jug, juice, June, July, jump, jury, just, jet, reject, abjure, ajar, adjacent, defect, disjoint, enjoy, misjudge, unjust, subjoin, rajah, major** etc.; **3) d: grandeur, soldier, procedure, supersede, verdure, verdurous (engl. amer.: education /,edʒu:'keiʃn/, adulation /,ədʒə'leiʃn/) etc.; 4) ch: spinach, Greenwich, Harwich, Norwich, Woolwich** etc.

La fel ca și UCCPPA_{srd}, UCCPPA_{son} se redă în română printr-un **singur** grafem, pe când în engleză are o gamă largă de modalități de redare în ortografie. Totuși, spre deosebire de cazul celei dintâi, ele sunt de origine engleză și s-au format în decursul dezvoltării limbii engleze, cu unele excepții de la originea general-latină.

În ce privește unitatea consonantică compusă dentală surdă (UCCD_{srd}), reprezentată prin africata /ts/ în română care nu are echivalent în engleză la nivel fonologic, aceasta se redă prin grafema cu semn diacritic **ț**: **țap**, **țambal**, **țarină**, **țepi**, **țip**, **țarm**, **țărănă**, **țâr**, **a țocăi**, **țol**, **țoșcă**, **țurcane**, **țurcă**; **a atâța**, **țântar**, **a înhăța**, **a învăța**, **moțoc**, **rățoi**, **roți**, **adulti**, **colți**, **direcție**, **instrucție**, **fracție**, **fortare**, **țartam**, **rățușcă**; **laț**, **creț**, **șliț**, **băț**, **nagăț**, **boț**, **hoț**, **puț**, **colț**, **simț**, **șant**, **șort** etc. (tab.).

Tabel

Modalitățile de redare în ortografie a africatelor în limbile română și engleză

Nr. crt.	Sunetul	Grafemul		Exemple	
				în română	în engleză
1.	/tʃ/	c (înainte de e, i)	simplă	<u>ceai</u> , <u>cer</u> , <u>pa<u>ce</u></u> , <u>du<u>ce</u></u> , <u>re<u>ce</u></u> , <u>ci<u>ne</u></u> , <u>ci<u>ob</u></u> , <u>ci<u>udat</u></u> , <u>ci<u>nci</u></u> , <u>măci<u>ucă</u></u> , <u>de<u>ci</u></u> , <u>zi<u>ci</u></u>	<u>cello</u> , <u>con<u>ce</u>rto</u> , <u>ci<u>ce</u>rone</u>
			dublată	–	<u>capric<u>ci</u>o</u> , <u>Boc<u>cc</u>io</u>
		ch	–	<u>ch</u> afe, <u>ch</u> aff, <u>ch</u> ain, <u>ch</u> ap, <u>ch</u> air, <u>ch</u> alk, <u>ch</u> amber, <u>ch</u> ampion, <u>ch</u> ance, <u>ch</u> ange, <u>ch</u> annel, <u>ch</u> ar, <u>ch</u> eam, <u>ch</u> ease, <u>ch</u> ess, <u>ch</u> ild, <u>ch</u> ip, <u>ch</u> oice, <u>ch</u> oose, <u>ch</u> op, <u>ch</u> ocolate, <u>ch</u> ose, <u>ch</u> ow, <u>ch</u> um; <u>ur<u>ch</u>in</u> , <u>pin<u>ch</u>er</u> , <u>bach</u> elor, <u>bree<u>ch</u>es</u> , <u>ex<u>ch</u>ange</u> , <u>wret<u>ch</u>ed</u> ; <u>be<u>ach</u></u> , <u>ben<u>ch</u></u> , <u>squel<u>ch</u></u> , <u>bran<u>ch</u></u> , <u>bun<u>ch</u></u> , <u>att<u>ach</u></u> , <u>bot<u>ch</u></u> , <u>bit<u>ch</u></u> , <u>bewit<u>ch</u></u> , <u>co<u>ach</u></u> , <u>crun<u>ch</u></u> , <u>det<u>ach</u></u> , <u>enri<u>ch</u></u> , <u>impe<u>ach</u></u> , <u>in<u>ch</u></u> , <u>laun<u>ch</u></u> , <u>lun<u>ch</u></u> , <u>lyn<u>ch</u></u> , <u>Mar<u>ch</u></u> , <u>mat<u>ch</u></u> , <u>pat<u>ch</u></u> , <u>fet<u>ch</u></u> , <u>clut<u>ch</u></u> , <u>sandw<u>ich</u></u> , <u>sat<u>ch</u>el</u> , <u>sear<u>ch</u></u> , <u>stret<u>ch</u></u> , <u>wat<u>ch</u></u> , <u>pit<u>ch</u></u>	
		t	–	<u>furnit<u>ure</u></u> , <u>past<u>ure</u></u> , <u>fut<u>ure</u></u> , <u>natur<u>e</u></u> , <u>pic<u>ture</u></u> , <u>natur<u>e</u></u> , <u>right<u>e</u>ous</u> , <u>quest<u>i</u>on</u> , <u>combust<u>i</u>on</u> ; <u>eng. amer.:</u> <u>about you</u> /ə'bau <u>tʃ</u> ju: /	
		tsch	–	<u>put<u>sch</u></u>	
		cz	–	<u>Cze<u>ch</u></u> , <u>czerny</u>	
cs	–	<u>esardas</u>			

2.	/dʒ/	g	înainte de e, i	simplică	<i>geam, ger, a sugera, a merge, a curge, rege, gintă, giolar, giulgiu, magiun, spargi, fagi, dragi</i>	<i>gem, gene, giant, gelatine, general, generate, genial, genius, germ, gesture, gipsy, gist, changes, urgent, imagery, bulging, digest, exaggerate, suffragette, souffragist, suggest, siege, large, engage, forge, huge, age, oblige, plunge, voyage, image, shortage, badge, rage, page, pigeon, edge, judgement, lodging</i>
			dublă	–	<i>exaggerate, suggest</i>	
			înainte de y	–	<i>gymnastic, bulgy, philology, psychology</i>	
		j	–	<i>jabber, Jack, jacket, jam, jar, jaw, jay, join, jail, Jane, jeep, jerk, jingle, jest, job, joke, journal, joy, jug, juice, June, July, jump, jury, just, jet, reject, abjure, ajar, adjacent, deject, disjoint, enjoy, misjudge, unjust, subjoin, rajah, pyjamas, major</i>		
		d	–	<i>grandeur, soldier, procedure, supersede, verdure, verdurous;</i> eng. amer.: <i>education /,edʒu:ˈkeɪʃn/, adulation /,ədʒəˈleɪʃn/</i>		
		ch	–	<i>spinach, Greenwich, Harwich, Norwich, Woolwich</i>		
3.	/ts/		ț		<i>țap, țambal, țarină, țepi, țip, țarm, țărăină, țâr, a țocăi, țol, țoșcă, țurcane, țurcă; a ațâța, țânțar, a înhăța, a învăța, moțoc, rățoi, roți, adulți, colți, direcție, instrucție, fracție, forțare, țartam, rățușcă; laț, creț, șliț, băț, nagăț, boț, hoț, puț, colț, simț, șanț, șorț</i>	–

Pornind de la cele examinate, conchidem că sistemul modalităților de redare în ortografie a africatelor constituie o gamă largă de fenomene complexe. Dacă în română toate cele trei unități consonantice compuse au câte o **singură** reprezentare ortografică, supunându-se regulilor fixe de întrebuințare, în engleză UCCPPA_{srd} are **șase** grafeme prin care se redă, iar UCCPPA_{son} **patru** grafeme, a căror întrebuințare nu se supune unor anumite reguli fixe, ceea ce se explică prin caracterul fonetic al ortografiei române și etimologic al celei engleze.

Referințe:

1. În limba engleză, sunetele /tʃ, dʒ/ au nuanța palato-alveolară.
2. În cazuri în care este redat sunetul /tʃ/.
3. Babără N. Pronunțarea și ortografia engleză în contextul didacticii // Probleme de lingvistică generală și romanică. Vol. II. - Chișinău: CE USM, 2003, p.17-22.
4. Burchfield R. The English Language. Pronunciation and Spelling // Хрестоматия по английской филологии. - Москва: Высшая школа, 1991, c.164-168.
5. Dima P. Ortografia și ortoepia limbii române. – București: Redacția Publicațiilor pentru Străinătate “România”, 1993. - 17 p.

Prezentat la 03.05.2008